

Godina 2011 – sve po starome

Pred nama je još jedna godina i ne treba biti dramatičan, 2011 će biti ista kao i 2010. Ekonomsko stanje koje je trenutačno u Hrvatskoj nije po ničemu čudno, ekonomski zanimljivo ili na bilo koji način pretjerano interesantno. Hrvatska nacija od 1994 godine provodi ekonomski neprirodnu politiku, koja je 2009 godine došla do svojega prirodnoga kraja. Kraj neprirodne politike provedene 15 godina je rezultirao početkom prirodnoga ekonomskoga stanja koje jeste novi status quo. Tako da ne treba biti pretjerano ljut sa postojećim stanjem, jer je to stanje rezultat provedene politike.

Godina 2010 je prošla očekivano i prema predviđanjima, BDP će realno pasti oko 1,5% (ja sam predvidio -2%), deficit državnoga proračuna je oko 14 milijardi kuna (ja sam predvidio toliko), tečaj je stabilan (to smo svi znali), vanjski dug je također stabilan (podatci kasne nekoliko mjeseci), primarni novac je veći od monetarne mase, rast M4 je oko 5% na godišnjoj razini (podatci kasne). Po običaju u Hrvatskoj je monetarna ekonomija jaka, dok je realna ekonomija slaba.

Jedino što nije bilo očekivano u 2010 godini, barem za mene, jeste da je sa krajem studenoga gubitak radnih mjesta u 2010 godini bio veći od 60000 i smatram da upravo ova brojka jeste ono što predstavlja najveći problem Hrvatske nacije, ali ne zbog gubitka radnih mjesta i utjecaja toga gubitka na ekonomiju nego zbog nečega drugoga. Prošlost je takva kakva jeste. Činjenica da je Hrvatska izgubila preko 60000 radnih mjesta jeste porazna, ali se može opisati sa popularnom sintagmom „mi smo zadnji ušli u krizu, pa zadnji izlazimo iz nje“. Gubitak radnih mjesta za vrijeme recesije jeste ono što čini recesiju recesijom. Po meni je najveći problem kako i u kojim granama ekonomije i kako će biti nadoknađeno tih 60000 radnih mjesta iz 2010 godine?

Problematika kreiranja radnih mjesta je višestruka. Proces nastajanja radnih mjesta u ekonomiji ima svoju mikro ekonomsku i makro ekonomsku perspektivu. Gledajuću unaprijed u 2011 godinu potrebno je pogledati obje.

Progledajmo prvo makro ekonomiju. Razlika između odnosa prema radnoj snazi između proizvodnje i usluga u jednoj ekonomiji jeste u tome što proizvodnja po definiciji nema ograničeni broj radnih mjesta, dok uslužne djelatnosti imaju. Nije teško izračunati koliko je Hrvatskoj potrebno ugostitelja ili frizera. Usluge u svojoj prirodi imaju ograničenu potražnju, jer je broj ljudi u državi stabilan u kratkome razdoblju. S druge strane, proizvodnja nema ograničenja na potražnju je postoji svjetsko tržište koja ima neograničenu potražnju za malu Hrvatsku ponudu. Tako da tvornica koja ima manjak kapaciteta uvijek može zadovoljiti potražnju povećanjem proizvodnje s otvaranjem novih kapaciteta (čitaj povećanje zaposlenosti). Usluge u pravilu na nivou makro ekonomije ne mogu imati eksploziju u potražnji, pa ne mogu imati niti potrebu za otvaranjem novih kapaciteta. Zbog toga volatilitnost broja radnih mjesta u uslugama je manja nego volatilitnost radnih mjesta u proizvodnji.

Pogledajmo sada mikro ekonomiju: u Hrvatskoj je više radnika zaposleno u državnome aparatu nego u industriji. U industriji radi oko 230000 ljudi ili oko 15% ukupno zaposlenih. Uz pretpostavku da usluge neće 2011 zapošljavati, ali niti otpuštati radnike može se postaviti jednostavno pitanje: na koji način može industrija ili agregirano ekonomija povećati svoje kapacitete toliko da treba zaposliti 60000 novih radnika? Odgovor: niti na jedan način. Tako da se ne trebamo se zavaravati pričama o magli tipa „Hrvatska treba više izvoziti“, „treba se pokrenuti novi investicijski ciklus“ ili „provesti nužne reforme“, ništa od toga ne može stvoriti novo radno mjesto u Hrvatskoj. Čak i da dođe do rasta potražnje za Hrvatskom robom, samo treba pogledati strukturu radne snage i jasno je da Hrvatska nema radnu snagu koju bi mogla zaposliti 60000 ljudi koji su 2010 izgubili posao.

S obzirom da se u 2011 neće dogoditi ništa novoga nije teško zaključiti da će godina 2011 je ista kao i 2010. BDP će blago porasti +1% jer nakon jakoga pada mora doći do odbijanja od dna. Deficit države će biti ponovo oko 15 milijardi kuna, do rasta prihoda ne može doći, a naravno ne može doći niti do smanjenja potrošnje državnoga proračuna u izbornoj godini. Uvoz će narasti zbog

smanjenja preventivne štednje građana što će biti manifestirano rastom potrošnje, a porasti će i izvoz jer će firme koje su preživjele nastaviti raditi i moći iskoristiti ekonomski oporavak u svijetu. Broj zaposlenih bi trebao stagnirati, naravno pod pretpostavkom da ne dođe do opuštanja zbog zatvaranja brodogradilišta. Daljnji gubitak radnih mjesta bi bio stvarno katastrofalan.

Monetarna politika je druga priča godina 2011 bi se mogla pokazati puno izazovnijom za monetarnu politiku nego za ostale dijelove ekonomije. Činjenica jeste da su do sada svojim ponašanjem Šuker i Kosor spasili stabilnost kune, ali nisam siguran da će to moći napraviti i u 2011 godini. Stabilnost kune ovisi o ulasku stranoga novca u Hrvatsku kroz povećanje vanjskoga duga ili prodajom imovine. Ulazak deviza u Hrvatsku HNB sterilizira kupnjom deviza i povećanjem kuna dajući likvidnost ekonomiji. Sve do 2009 godine više novca je ulazilo nego što je izlazilo, problem je što se trend promijenio i u Hrvatskoj vlada prevelika likvidnost (to pokazuje i veći primarni novac i novčane mase). Do sada su banke čuvale taj novac za kreditiranje države i država je tražila kredite, ali podatci iz Rujna 2010 (zadnji podatci) pokazuju da RH u HNB-u ima oročeno 9,7 milijardi kuna, a banke 4,3 jasno je da i država i banke imaju više nego dovoljno sredstava. Kombinacija povlačenja ovih 15 milijardi kuna iz HNB-a i deprecijacijski pritisci na kunu zbog vraćanja vanjskoga duga bi mogli značajno ograničiti manevarski prostor HNB-a da održi stabilnost tečaja.

S obzirom da su banke pre likvidne, a država ima dovoljno sredstava moglo bi doći do odljeva sredstava (ili vraćanje dugova ili smanjenje kapitala). Ovakvi postupci bi naravno ugrozili stabilnost tečaja i izazvali reakciju HNB-a kao što je već viđeno u Studenome. Zato ne bi bilo čudno da u 2011 vidimo smanjenje vanjskoga duga i pojačane intervencije HNB-a.

Iako ovaj tekst ima blago negativnu konotaciju treba pročitati između redova: rast BDP-a, rast izvoza, stagniranje broja nezaposlenih i gubitka radnih mjesta, smanjenje vanjskoga duga, stabilna kuna. Interesantni argumenti za izbornu godinu, zar ne?

Neven Vidaković